

zemljom. Njihovom usporedbom nastoji objasniti socijalno-pravni aspekt života časničkog sloja. Navodi kako je kompleksnost krajiškog društva uvjetovana i činjenicom da vojni službenici, osim tim zakonima, podliježu i vojnim zakonima. Važna je i činjenica kako je prisutno odstupanje slova zakona od prakse.

U radu *Problem ukidanja vojnih komuniteta u Vojnoj krajini na primjerima Broda na Savi i Petrinje* (183-192), autori Ivica Golec i Damir Matanović preko usporednog primjera Broda na Savi i Petrinje pokušavaju objasniti razloge zbog kojih su se ukinuli vojni komuniteti koji su trebali biti napučeni trgovcima i obrtnicima kako bi osigurali materijalnu bazu krajišnika. Autori naglašavaju kako komuniteti koji su bili ukinuti očito nisu mogli ispuniti svoju svrhu, a rad zaključuju usporedbom problematike ekonomije Broda na Savi s ekonomijom Petrinje.

Na kraju časopisa su *Prikazi i ocjene* (195-222) u kojima su razni autori, posve zaslužno, predstavili nova i korisna djela iz hrvatske i iz strane historiografije.

Na kraju možemo reći kako je ovo 25. godište *Povijesnih priloga* u svoja dva redovita broja (30 i 31) nastavilo s tendencijom objavljivanja povijesnih radova koji su zbog zanimljivosti kao i zbog izvrsne metodologije poticaj hrvatskoj historiografiji, a posebice autorima mlađe i srednje generacije, te pridonose popularizaciji i interdisciplinarnosti znanosti.

Goran Budeč

***Croatia Christiana Periodica. Časopis Instituta za crkvenu povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, god. XXX, Zagreb 2006., br. 57, 252 str.; br. 58, 224 str.**

Već je tri desetljeća časopis *Croatia Christiana Periodica* zasigurno najuglednija hrvatska znanstvena serijska publikacija koja objelodanjuje znanstvene i stručne radove s područja povijesti Crkve kao institucije i religijske povijesti u svim njezinim pojavnim oblicima, pokrivajući vremensko razdoblje od kasne antike do suvremenog doba. Znanstvenom razinom objelodanih tekstova i metodološkim smjernicama časopis je snažno utjecao na formiranje nekoliko generacija povjesničara čije je uže područje istraživanja prošlost Crkve i religioznosti u Hrvata te njihov položaj unutar europske Crkve i europske kršćanske pobožnosti. O takvoj strukturi i sadržaju tog časopisa svjedoče i dva broja koja su objelodana tijekom 2006. godine i koja se ovdje ukratko prikazuju.

U broju 57. CCP-a objelodanjeno je ukupno jedanaest znanstvenih i stručnih radova i priloga koji pokrivaju razdoblje od razvijenoga srednjeg vijeka do konca XIX. stoljeća. U radu naslovljenom *Herman Dalmatin i intelektualni preporod Zapada u 12. stoljeću* (1-30) Alojz Čubelić razmatra procvat skolastičke filozofije i teologije na Zapadu tijekom tog razdoblja, posebice kroz rad katedralne škole u Chartresu i škole sv. Viktora u Parizu te kroz djelovanje najznačajnijih filozofa i pedagoga toga vremena: Bernarda i Thierryja iz Chartresa, Vilima iz Conchesa, Clarenbalda iz Arrasa, Ivana iz Salisburyja i drugih filozofa i teologa, a kojemu krugu pripada i znameniti hrvatski mislilac toga doba Herman Dalmatin. Ivan Majnarić u radu *“Ruka i oko gospodina pape” – Papinski legati u drugoj polovini XII. stoljeća* (31-53) razmatra, u hrvatskoj historiografiji zapostavljenu, problematiku službe papinskih legata tijekom XII. i početkom XIII. stoljeća na području današnje Hrvatske i donosi opsežan popis relevantne

literature i izvora. U radu *Katolička obnova i konfesionalne tolerancije/netolerancije na širem prostoru triplexa confinijuma do oko 1630. godine: primjer grada Koprivnice* (55-63) Hrvoje Petrić ukratko, na primjeru grada Koprivnice u ranomu novom vijeku, razmatra odnos katoličke obnove i vjerske tolerancije i netolerancije na prostoru habsburških, mletačkih i osmanskih krajišta. Na temelju analize izvorne i neobjelodanjene građe iz Državnog arhiva u Veneciji Lovorka Čoralić u radu *Iz prošlosti Ulcinjske biskupije i Barske nadbiskupije – tragom građiva iz mletačkog državnog arhiva (XVI. st.)* (65-71) donosi prikaz društvenog i religioznog života u Ulcinju sredinom XVI. Stoljeća, ponajprije se osvrćući na ulogu istaknutih crkvenih djelatnika Lodovica Chieregata i Jakova Dalmasa. U prilogu naslovljenom *Lesemplare Vaticano della Dottrina Cristiana breve di Matija Divković* (73-79) Sanela Mušija donosi podatke o dosad potpuno nepoznatu djelu *Nauku krstjanskom (malom)* autora Matije Divkovića, pisanom bosančicom, a koje se čuva u Vatikanskoj knjižnici pod signaturom Loreto VII.5, te ističe nužnost njegove cjelovite filološke i povijesne analize. U radu *Imena sudionika zadarskih sinoda 1663. i 1680. godine* (81-102) Zvezdan Strika donosi prijepis dosad nepoznate građe o spomenutim zadarskim sinodama iz Arhiva Zadarske nadbiskupije i analizira ju te smješta u širi društveno-politički kontekst s posebnim obzirom na osmanska osvajanja u zadarskom zaleđu. Milenko Krešić u prilogu *Povijesne okolnosti osnutka i osnutak župe Dubrave u Trebinjskoj biskupiji prije 300 godina* (103-129) razmatra vojno-političke okolnosti nakon Morejskog rata koje su dovele do osnivanja župe Dubrave na području pod osmanlijskom vlašću koncem XVII. stoljeća te razmatra prva desetljeća vjerskog života u toj župi. Koristeći se bogatim podacima iz matičnih knjiga umrlih s područja Pule iz razdoblja XVIII. i početka XIX. st. Slaven Bertoša u radu *Piaque à sua divina maestà di chiamare agl'eterni riposi: obredi ukopa pulskih svećenika (1741.-1817.)* (131-153) razmatra obrede ukopa svećenika u Puli te donosi prijepis građe vezane za navedenu problematiku. Ivica Golec u prilogu *Banska krajina u djelima svećenika Josipa Marića (1807.-1883.) i Pavla Lebera (1884.-1919.)* (155-176) analizira povijesna i književna djela dvojice svećenika koja su bogat izvor za proučavanje društvenoga, crkvenog, vjerskog i svakodnevnog života banskih krajišnika i krajinskog stanovništva tijekom XIX. i početkom XX. stoljeća. U radu *Politički proces protiv župnika Ivana Širmera, kandidata Stranke prava na izborima za Hrvatski sabor 1884. godine* (177-196) Jasna Turkalj razmatra uzroke, povod i tijek sudskog procesa protiv župnika u Bučju Ivana Širmera i kandidata Stranke prava u kotaru Brod na izborima 1884., a kao prilog donosi konačnu presudu Stola sedmorice iz 1885. godine. Iva Mandušić u prilogu *Bibliografija radova o Bratovštini sv. Jeronima u Rimu (197-203)* donosi cjeloviti popis knjiga, članaka i rasprava koje su od XIX. stoljeća do danas objelodanjene o jednoj o najvažnijih crkvenih ustanova Hrvata izvan domovine. Na stranicama 205-247 slijedi stalna rubrika CCP-a *Prikazi i recenzije* u kojoj se donose pregledi i ocjene novijih izdanja knjiga i serijskih publikacija relevantnih za proučavanje hrvatske i europske povijesti, a posebice povijesti Crkve, dok u također redovitoj rubrici *Primljene publikacije* (243-247) Marijan Biškup donosi popis knjiga i časopisa koje je Institut za crkvenu povijest KBF-a primio tijekom prvog polugodišta 2006. godine.

Kao i u prethodnom broju, i u broju 58 časopisa *Croatica Christiana Periodica* objelodanjani su znanstveni radovi i prilozi iz crkvene i vjerske prošlosti hrvatskog naroda za razdoblje od ranoga srednjeg vijeka do suvremenog doba. U tom je broju tiskano ukupno devet radova.

U studiji naslovljenoj *Dobronja – zadarski dužnosnik ili hrvatski kralj* (1-52) Lujo Margetić analizira problem Dobronje, kojega Kekaumen spominje kao visokoga zadarskog dužnosnika, a autor članka definira kao hrvatskoga kralja, temeljeći svoju tezu ponajprije na tituliranju Dobronje kao toparha, odnosno nezavisnog vladara. Uz to donosi i opsežan popis literature i izvora u kojima se razmatra ta problematika. Lovorka Čoralčić u radu *Iz prošlosti Boke – prilog životopisu Mihovila Cisille, opata sv. Jurja pred Perastom* (53-61) na temelju analize postojeće literature i arhivskih vrela rekonstruira biografiju Mihovila Cisille koji je u razdoblju od 1605. do 1646. obnašao dužnost opata te benediktinske opatije, a na kraju rada donosi cjelovit prijepis njegove oporuke. U studiji naslovljenoj *Prilog poznavanju poliptiha Bogorodice s djetetom iz Koločepa* (63-85) Ivana Prijatelj Pavičić, koristeći se stilsko-komparativnom analizom, pobija hipotezu da je autor tog djela iz crkve sv. Ante Opata na Koločepu bio Ivan Ugrinić te pokazuje da djelo, koje je nastalo u XIV. stoljeću, treba pripisati nepoznatu slikaru iz kruga Paola i Lorenza Veneziana. Marijan Belaj i Marija Mirković u radu *Vukovoj kao sveti prostor* (87-104) razmatraju višestoljetnu povijest sakralnog lokaliteta kod crkvice sv. Vuka, pokazuju da je ta crkvice tijekom srednjeg vijeka bila lokalno hodočasničko središte te razmatraju ulogu Marije Magdalene Drašković u obnovi značenja te crkvice tijekom XVIII. stoljeća kao kodirane uspomene na stradalnike otpora hrvatskih i ugarskih velikaša bečkom centralizmu sredinom XVII. stoljeća. U prilogu *Bratovština sv. Antuna Padovanskog u Kaštel Lukšiću* (105-115) Ante Burić razmatra nastanak i povijest te bratovštine utemeljene 1692. godine s posebnim obzirom na analizu njezina statuta koji donosi u cijelosti kao prilog. Vinicije B. Lupis u radu *Josip Kosirić Teodošević – korčulanski biskup (1787.-1802.), vjerski i kulturni promicatelj* (117-130) na temelju analize arhivskih vrela i stručne literature razmatra djelovanje i životopis posljednjega korčulanskog biskupa s posebnim osvrtom na njegov utjecaj u barokiziranju korčulanske katedrale. Franjo Emanuel Hoško u radu *Je li biskup Vrhovac bio crkveni obnovitelj po mjeri Tridentskog koncila ili jansenist?* (131-152) razmatra dosadašnju historiografiju o ulozi zagrebačkog biskupa u vjerskom životu i životu Crkve na prijelazu iz XVIII. u XIX. stoljeće te dokazuje da je Maksimilijan Vrhovec od mladosti do smrti bio jozefinist, posebice vjeran idejama jansenizma. *Osobna imena i nadimci na Bujštini i Poreštini u prvoj polovini XIX. stoljeća* (153-166) prilog je u kojemu Marino Manin, na temelju analize onomastičkog materijala iz katastarsa prve polovine XIX. stoljeća, analizira podrijetlo imena i nadimaka na tom području te zaključuje da su imena kršćanske provenijencije s određenim utjecajem lokalnih svetačkih kultova. U radu naslovljenom *Sava Bjelanović i njegova struja u Srpskoj stranci u Dalmaciji 80-ih godina XIX. stoljeća (vjerska gledišta)* (167-186) Tihomir Rajčić razmatra vjerska stajališta Save Bjelanovića i njegove stranke prema katoličanstvu i Hrvatima, a posebice se osvrće na njegov pokušaj da srpsku naciju definira neovisno o vjeri. U redovitu bloku *Prikazi i recenzije* (187-212) donose se ocjene i prikazi pojedinih studija i serijskih publikacija s područja hrvatske povijesti, dok u bloku *Primljene publikacije* (213-220) Marijan Biškup donosi popis knjiga i serijskih publikacija koje je u drugom polugodištu 2006. primio Institut za crkvenu povijest KBF-a u Zagrebu.

Zaključimo da i poslije jubilarnih trideset godina izlaženja tog časopisa, njegovu uredništvu pristižu brojni kvalitetni znanstveni radovi i prilozi iz područja hrvatske i europske crkvene i religijske povijesti. U časopisu su podjednako zastupljena sva povijesna

razdoblja, posebice od ranoga srednjeg vijeka do XX. stoljeća, a osobito je vrijedna spomena činjenica da se krug suradnika kontinuirano širi te da se sve više pojavljuju mladi znanstvenici kao autori tekstova.

Zoran Ladić

Historijski zbornik, god. LIX, Zagreb 2006., 338 str.

Najveći dio najnovijeg broja *Historijskog zbornika* posvećen je istraživanjima povijesti žena. Novija je to historiografska grana čije su metodološke smjernice postavljene sedamdesetih godina XX. stoljeća. U uvodnoj riječi *Zbornika* pod naslovom *Sekcija povijest žena*, navodi se kako se posljednjih dvadesetak godina i hrvatska historiografija zainteresirala za tu problematiku. Početni i temeljni doprinos razvoju povijesti žena u nas dale su povjesničarke poput primjerice Lydije Sklevicky, Mirjane Gross ili Andree Feldmann. Istodobno, započela se razvijati i institucionalna podrška u svrhu promicanja te historiografske grane.

Sve veću popularnost te tematike afirmirao je velik broj sudionika u radu sekcije »Povijest žena« na Prvome kongresu hrvatskih povjesničara održanom u Zagrebu 2000., a odabrana izlaganja te sekcije objavljena su u časopisu *Otium* (br. 7-8, 1999.-2000.). Nakon toga, moderatorica te sekcije Nives Rumenjak odlučila je sekciju »Povijest žena« uvesti kao stalnu sekciju Hrvatskoga nacionalnog odbora za povijesne znanosti. Sekcija je 2001. godine pokrenula inicijativu za osnutak Udruge za istraživanje povijesti žena »Klio«. Kao nevladina, nepolitička, neprofitna organizacija, udruga ima kao cilj okupljati znanstvenike i znanstvenice zainteresirane za raznolike aspekte historije žena i roda, izvještavati javnost o dostignućima u istraživanju te grane te promicati njezino uključivanje u istraživanja i nastavu povijesti. U posljednjih šest godina Udruga je organizirala niz predavanja s tematikom historije žena različitih povijesnih razdoblja. Na Drugome kongresu hrvatskih povjesničara u Puli 2004. godine, u sklopu rada sekcije održano je četrnaest predavanja, a devet je objavljeno u ovome *Historijskom zborniku*.

Ovaj svezak *Zbornika* podijeljen je u četiri cjeline raspoređene na 335 stranica. Prvu i najopširniju cjelinu (1-301) čini petnaest tematskih članaka koje ćemo ukratko prikazati. Temu pod naslovom *Heraldička građa kao izvor za povijest žena* napisala je Dubravka Peić Čaldarović (1-14). Iz mnoštva tradicionalnih heraldičkih pravila autorica nastoji izdvojiti i prokomentirati ona koja su se primjenjivala za heraldičku identifikaciju žena. Pritom je razmatrala rodna svojstva primarne heraldičke građe – grbova, grbovnica i rodoslovlja. Ako se ta građa precizno iščita i prouči, iz nje se jasno može uvidjeti podrijetlo i obiteljska pripadnost svakog muškarca ili žene, njihov status u obitelji kao i status njihove obitelji, međusobne veze između članova zajednice ili različitih društvenih grupa i dr.

Položaj plemkinja u Slavoniji tijekom srednjega vijeka (15-31) naslov je studije autorice Marije Karbić. Na neki način, radi se o novitetu u istraživanjima te tematike, s obzirom na to da se do sada u hrvatskoj historiografiji nije pridavala veća pažnja položaju plemkinja u hrvatskim zemljama sjeverno od Gvozda. Autorica to obrazlaže činjenicom što je istraživanje položaja i uloge žene u srednjovjekovnom društvu ograničeno relativno rijetkim spominjanjem žena u izvorima. Stoga analizira pravne odredbe sadržane u Tripartitu Stjepana Verbőczyja i

